

1991-ci il oktyabrın 18-dən müstəqilliyimizin bərpası ilə ölkəmizdə başlanılan dövlət quruculuğu işlərinin strukturunda təhlükəsizlik mühitinin formalaşmasına da yer verilmişdir. Lakin ilk dövrlərdə yalnız bu sahədə deyil, digər istiqamətlərdə də aparılan işlər uğursuzluğa düçar olmuşdur. Dövrün ən böyük çətinlikləri ilə üzləşən Azərbaycan xalqı ümid yeri olan Heydər Əliyevin siyasi hakimiyyətə qayıdışı üçün ulu öndərə müraciət etdi. Siyasi hakimiyyətə qayıdan Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə cəmiyyətdəki kaosun aradan qaldırılması üçün qısa zamanda kompleks tədbirlər hazırlanaraq həyata keçirildi.

Bu tədbirlərin strukturunda "Cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, qanunçuluğun və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsi tədbirləri haqqında" 9 avqust 1994-cü il tarixli Prezident fərmanı xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Proqram məzmunlu bu fərman ilə qeyd edilən dövrdə vəzifələrin həyata keçirilməsində müxtəlif çətinliklərlə üzləşən hüquq-mühafizə sistemi, o cümlədən polis orqanları üçün yeni inzibati fəaliyyət modeli formalaşdırıldı. Həmin dövrün siyasi-hüquqi və sosial-iqtisadi tələblərinə cavab verən hüquq-mühafizə fəaliyyətinin formalaşdırılması bu fərmanın müəyyən etdiyi qaydaların təmin edilməsi hesabına mümkün olmuşdur.

Məlum olduğu kimi, 12 noyabr 1995-ci ildən Azərbaycan Respublikasında dövlət quruculuğu üçün vacib sayılan növbəti bir mərhələ başlanmışdır. Həmin gün tariximizə müstəqil dövlətimizin ilk Konstitusiyasının qəbul olunması günü kimi daxil olmuşdur. Bununla da milli hüquqi-tənzimləmə mexanizminin bünövrəsi qoyulmuşdur. Konstitusiyamızda hüquq-mühafizə fəaliyyətinə, o cümlədən polis orqanlarının inzibati fəaliyyətinə aid zəruri müddəalar təsbit olunmuşdur. Konstitusiyaya əsasən, insan hüquq və azadlıqlarının, eyni zamanda, hüquqi şəxslərin qanuni mənafələrinin hüquqazidd qəsdlərdən qorunması vəzifəsi öz səlahiyyətləri daxilində polisə həvalə edilmişdir. Bu təşkilati-hüquqi tənzimləmədə polisin hüquqi vəziyyəti, fəaliyyətinin prinsip və əsas istiqamətləri, tərkib hissələri və tabeliyi, həmçinin müxtəlif situasiyalara uyğun fəaliyyəti "Polis haqqında" Azərbaycan Respublikasının 28 oktyabr 1999-cu il tarixli Qanunu ilə müəyyən edilmişdir. Qeyd edək ki, qanun qabaqcıl dövlətlərin təcrübələrinə əsaslanmaqla hazırlanmışdır. Qanunun qəbul edilməsi Azərbaycan Respublikasının Avropa institutlarına inteqrasiya olunduğu dövrün başlanğıcına təsadüf edir. İnteqrasiyanın şərtlərinə uyğun alınan rəylər qanunun redaksiyasında əks olunmuşdur. İnsan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində polisin fəaliyyəti və aşkarlığı, vəzifələrin yerinə yetirilməsində dövlət orqanlarının, yerli özünüidarəetmə orqanlarının və ayrı-ayrı şəxslərin iştirakı, polisin beynəlxalq əlaqələri, həmçinin şəxsin azadlığı, mənzil toxunulmazlığı hüquqlarının məhdudlaşdırılması, fiziki qüvvənin, xüsusi vasitələrin və ya odlu silahın tətbiqi əsasları və şərtlərinə aid tənzimləmə qanunun mətnində öz əksini tapmışdır. Hüquq-mühafizə fəaliyyətinin

1954-cü ildən etibarən məktəb SSRİ-nin ayrı-ayrı regionları üçün kadrlar hazırlamağa başlamışdı. 1957-ci ildə Bakı Mili Məktəbi SSRİ DİN-in Bakı Xüsusi Orta Mili Məktəbinə (BXOMM) çevrilmişdir. 1970–1980-ci illər BXOMM-in tarixində özünəməxsus yer tutur. Ümummilli lider Heydər Əliyevin respublikaya rəhbərlik etdiyi həmin dövrdə milli orqanlarına göstərdiyi qayğı və tələbkərlilik sayəsində BXOMM və onun maddi-texniki bazası inkişaf etmiş, kadr potensialı möhkəmlənmiş və akademiya

Əsasnaməsi və strukturu təsdiq edilmişdir. Həmin sənədə əsasən, ictimai qaydanın qorunması və təhlükəsizliyin təmin edilməsi, yetkinlik yaşına çatmayanların hüquq pozuntularının qarşısının alınması, mülkiyyətin hüquqazidd əməllərdən qorunması üzrə inzibati fəaliyyətin təşkil və təmin edilməsi üçün DİN aparatında və polis orqanlarında ictimai təhlükəsizlik xidmətləri yaradılmışdır.

Polisin inzibati fəaliyyətində əhəmiyyətli növbəti bir institutun formalaşması 12 mart 2007-ci ilə təsadüf edir.

Müasir dövrdə polisin inzibati fəaliyyətinin növbəti bir istiqaməti ölkənin bütün şəhər və rayonlarında "Təhlükəsiz şəhər" Avtomatlaşdırılmış İdarəetmə Mərkəzi və "102 xidməti – Zəng Mərkəzi Sistemi"nin tətbiq olunmasıdır. Bu sistem vasitəsilə əhalinin daha çox olduğu ictimai yerlərdə videokamera ilə müşahidənin aparılması hesabına da ictimai asayiş təmin edilir. Həmin ərazilərdə hüquqpozma törədilməsi ilə bağlı istənilən fakt haqqında məlumatlar dərhal dislokasiyada olan polis əməkdaşlarına ötürülür. Bundan əlavə,

göstərilir. Təlim prosesi növbəti hissəyə vətəndaş müraciətlərinin daxil olması, törədilən hüquqpozma-ya veriləcək rəsmi reaksiya, həmçinin polisin müxtəlif xidmətləri tərəfindən ediləcək hərəkətlər üzrə fəaliyyəti özündə əks etdirir. Bu prosesdə kafedranın professor-müəllim heyəti tərəfindən təhsilalanların peşə bacarıqlarının tətbiqi qiymətləndirilir, eyni zamanda, yol verilən nöqsan və çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün elmi-təcrübi tövsiyələr verilir.

Azərbaycan polisinin inzibati fəaliyyətinin təşkilati-hüquqi forma və əsasları

səviyyəsinə qədər yüksəlmişdir. Məhz bu inkişafın məntiqi nəticəsi olaraq Bakı Xüsusi Orta Mili Məktəbinin bazasında Polis Akademiyası yaradılmışdır.

Dövlətin və Daxili İşlər Nazirliyi rəhbərliyinin Polis Akademiyasının qarşısında qoyduğu vəzifələrin icrası prosesinə başlayan struktur vahidlərdən biri kimi "Daxili işlər orqanlarının inzibati fəaliyyəti" kafedrasında professor-müəllim heyəti tərəfindən Türkiyə Cümhuriyyəti, Rusiya Federasiyası, Ukrayna və Belarusun xüsusi ali təhsil müəssisələrinin tədris resursları təhlil edilmiş və pedaqoji təcrübələri öyrənilmişdir. Çox keçmədən qabaqcıl təcrübəyə əsaslanaraq kafedrada polisin inzibati fəaliyyətinə aid tədris və təlim vəsaitləri hazırlanmış və çap olunaraq təhsilalanların istifadəsinə verilmişdir.

Nəzəri biliklərin təcrübə ilə əlaqələndirilməsi, təhsilalanlarda peşə vəzifələrinin icrası prosesində situasiyaya uyğun davranmaq qabiliyyətinin formalaşdırılması məqsədilə tədris kampusunda "Şərti yaşayış" sahəsi nümunəsində fənn kabinetini yaradılmışdır. Fənn kabinetində Bakı şəhərinin Səbail, Yasamal və Binəqədi rayonlarının bir hissəsinin maketləri hazırlanmışdır. Maketlərdə müxtəlif növ kütləvi tədbirlərdə polisin fəaliyyətinə aid təqdimat nümunəsi əks etdirilir. İşiqlandırma və istifadə olunan digər elementlərin fərqləndirilməsi hesabına idarəetmə imkanı olan bu təqdimat modeli, kütləvi tədbirlərdə polisin qüvvə və vasitələrinin yerləşdirilməsinə və xüsusi şəraitlərdə operativ idarə olunmasına həsr edilmişdir.

Ölkəmizdə hüquq qaydasının və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi yönündə həyata keçirilən təşkilati-hüquqi tədbirlərin davamı olaraq ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən 2001-ci il 30 iyun tarixində Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin sərəncamına əsasən, polis sahə məntəqələrinin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı DİN-in ərazi polis orqanlarında pilot layihəyə start verildi. Layihədə hüquq pozuntularının törədilməsinə şərait yaradan halların təhlili, onların aradan qaldırılması və qabaqcıl tədbirlərin tətbiqinə həssaslıqla yanaşıldı. Polis sahə məntəqələrinin sayı və dislokasiyasının yenidən müəyyən edilməsi, idarəçiliyin səmərəli qurulması üçün qabaqcıl təcrübənin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi təmin edildi.

Dünya dövlətlərinin müasir təcrübəsinə əsaslanmaqla deyə bilərik ki, ictimai asayişin təmin edilməsi prosesində yalnız hüquqi təsirlərdən deyil, digər amillərdən də istifadə məqsəduyğun sayılır. Müasir dövrdə vətəndaş cəmiyyəti institutlarının imkanlarından qeyd edilən sahələrdə istifadəsi növbəti bir yenilikdir. Təqdirəlayiqdir ki, Azərbaycanda artıq son on ildə təcrübi cəhətdən effektivliyi ilə müsbət mənada fərqlənən ictimai şura modeli tətbiq edilir. Polisin bu inzibati fəaliyyət modeli müasir idarəetmə elmində və son dövrlər təcrübədə tətbiqinə daha çox rast gəlinən əlaqələndirmə funksiyasına əsaslanır. Yaşayış yeri üzrə ictimai asayişin təmin edilməsi ilə bağlı yaranan sosial problemlərin birgə həlli üçün ayrı-ayrı şəxslər könüllülük əsasında polis orqanları tərəfindən ictimai təhlükəsizliyin təmin olunması işinə cəlb edirlər. Burada diqqət çəkən məqam ondan ibarətdir ki, ictimai şuranın fəaliyyəti Azərbaycan xalqının multikultural dəyərlərinə əsaslanır. İctimai şuraya inzibati ərazinin sakinləri sırasından olan şəxslər dəvət edilir. Şurada ağısaqqallara, müharibə veteranlarına, ziyalılara, sosial sahə üzrə işçilərə daha çox üstünlük verilməsi vəzifələrin icrasında effektivliyə zəmin yaradır.

təhlükəsiz şəhər kameraları polisin profilaktik fəaliyyətində artıq özünəməxsus yer tutur. Səslənən fikirləri statistik göstəricilər də öz növbəsində təsdiq edir. İnzibati sahə təcrübəsində görülən işlərin nəticəsi barədə statistik məlumatlara görə 2019-cu ildə xırda xuliqanlıq inzibati xətasına görə 10252 protokol, 2020-ci ildə isə 8506 fakt üzrə protokol tərtib edilmişdir. Respublika üzrə 2019-cu ildə xuliqanlıq cinayətləri 790 fakt, 2020-ci ildə isə 502 fakt olmuşdur.

"102 xidməti – Zəng Mərkəzi Sistemi" polisin respublika üzrə mərkəzləşdirilmiş bir inzibati fəaliyyət modelidir. Burada daxil olan zənglərə operativ reaksiya verilməklə məlumatların yerli polis orqanlarına ötürülməsi, sonradan isə onun həlli üzrə həyata keçirilən fəaliyyətin koordinasiyası təmin olunur. Mərkəzə edilən müraciətlər üçün zənglər bütün mobil operatorlardan pulsuzdur. Hüquqpozma haqqında məlumat verən şəxsə və zərərçəkənə həyata keçirilən tədbirlər haqqında məlumat təqdim olunur.

Daxili İşlər Nazirliyi sistemində reallaşdırılan və tətbiqinə başlanılan yeniliklərin polis əməkdaşlarına öyrədilməsi hər zaman diqqətdə saxlanılır. Konkret sahələr üzrə, xüsusən, polis sahə rəislərinin gündəlik fəaliyyəti haqqında nəzəri biliklərin öyrədilməsi ilə yanaşı, onun tətbiqi sahəsində bacarıqların formalaşdırılması üçün kafedranın təşəbbüsü ilə Polis Akademiyasında "İnzibati sahə" tədris modulu yaradılmışdır. Modulda polisin üzərinə düşən vəzifələrin icrası, yerli dövlət və polis orqanları, o cümlədən polis sahə inspektorlarının fəaliyyəti üçün zəruri olan məlumatlar nəzərdə tutulmuşdur.

Hər tədris ilində digər kafedralarla birgə əyani təhsilin V kurs təhsilalanları ilə əməliyyat-taktiki təlim həyata keçirilir. Bu təlimdə "Şərti polis orqanları" siniflərində rolu oyun interaktiv təlim metodu əsasında təhsilalanlar polis əməkdaşları qismində fəaliyyət

Azərbaycan xalqının dövlətçilik tarixinə müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin qızıl hərflərlə yazdığı 44 günlük Zəfər müharibəsi nəticəsində erməni işğalından azad edilən ərazilərdə normal həyat ahənginin qurulması məqsədilə zəruri infrastrukturun bərpə edilməsi və ərazilərin yenidən qurulması üçün ilk atılmalı olan addımlar sırasında cinayətkar erməni rejiminin silahlı qüvvələri tərəfindən basdırılan yüz minlərlə minanın təmizlənməsi çox mürəkkəb və xüsusi bir fəaliyyətdir. Vurğulanması vacibdir ki, azad olunan ərazilərdə bərpə işlərinin həyata keçirilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən əlaqələndirmə qərargahı yaradılmışdır. Qərargah tərəfindən təhlükəsizlik tədbirlərinin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi təmin olunur. Hazırda bu ərazilərdə təhlükəsizliyin təmin edilməsi müvəqqəti xüsusi idarəetmə mexanizmi çərçivəsində tətbiq edilir. Polis orqanları azad edilən ərazilərə köçürülmüş, digər inzibati ərazi vahidləri ilə xidməti sərhədlər dəqiqləşdirilmiş, eləcə də giriş və çıxış postları qurulmuşdur. Həmin ərazilərdə ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi üzrə aidiyyəti dövlət orqanları ilə birlikdə fəaliyyətin koordinasiyası təmin olunur.

Müstəqil dövlətçilik tarixində polisin sadalanan inzibati fəaliyyət istiqamətləri üzrə mütəxəssis hazırlığına dair həyata keçirilən tədbirlər də arzuolunan nəticələrin əldə edilməsinə yönəlmişdir. Həyat ahənginə uyğun olaraq ölkədə, o cümlədən işğaldan azad edilən inzibati ərazi vahidlərində qanunçuluğun təmin edilməsi üçün polisin fəaliyyəti uğurla davam edir.

Rafiq NƏCƏFQULİYEV,
DİN Polis Akademiyası "Daxili işlər orqanlarının inzibati fəaliyyəti" kafedrasının rəisi, polis polkovniki, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent